

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*

Hayati Akyol**

Aliya Kuralbayeva***

Öz

Bu çalışmanın amacı, Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarının karşılaştırılmasıdır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* (İlk okuma ve yazma eğitimi) kitabı ile 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlerle ilgili etkinlikler ve görsel materyallerin dağılımına bakılmıştır. Kitaplarda yer alan toplam 42 metin, tür ve tema açısından tek tek incelenmiştir. Elde edilen bulgular frekanslarla tablolar halinde sunularak, incelenen metinlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve karşılaştırmalar yapılarak yorumlanmıştır. Sonuçta bazı farklılıklar ve benzerlikler tespit edilmiş ve bunlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ders Kitapları, tema, metinler, metin türleri, etkinlikler, görsel materyaller.

* Geliş Tarihi: 01 Nisan 2019 – Kabul Tarihi: 28 Ağustos 2019.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü – Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-4450-2374
hayatiakyol@gmail.com

*** Dr., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Eğitim Teknolojileri Bölümü – Kazakistan/ Türkistan
ORCID ID: 0000-0003-3166-5104
aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Giriş

Kitap, bireyin doğrudan ilişki kurduğu bir bilgi ve kültür aracıdır. Bilgi edinme ve bilgi öğretme olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. Ders kitabının gelişimi de kitapların gelişimiyle birlikte, günümüze kadar gelmiştir. Kitap çocuğun gelişiminde, eğitiminde ve kişiliğinin biçimlenmesinde önemli rol oynar. Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir. Alanyazın incelendiğinde ders kitaplarının çeşitli boyutlarda araştırmalara konu edildiği görülmektedir.

Ders kitabı ilgili dersin programıyla örtüşen, o dersin hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamalı olarak içeren ve birçok materyalin işlevini yerine getiren bir araçtır (Kılıç ve Seven 19). Güneş’e (5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır.

Ders kitaplarının öğretim süreçlerindeki rolünü belirleyen ve arttıran en temel özelliği öğretim programlarının taşıyıcısı olmalarıdır. Öğretim programlarının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi vardır. Ders kitaplarının öğretim programlarının taşıyıcısı oldukları vurgulandığında ders kitabını, “bir öğretim programında yer alan kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğretme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali” olarak da tanımlayabiliriz (Demirel ve Kıroğlu’ndan akt. Yalınkılıç 6).

Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri planlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren temel materyallerdir. Bir ders kitabının başarısı; genel olarak, fiziksel özellikler, eğitsel tasarım, görsel sunum ve dil, anlatım ve ölçme-değerlendirme olmak üzere belirlenen dört ana ölçüt ile değerlendirilmektedir. Ders kitaplarında, hazırlandığı dile göre farklılıklar görülmesi, hazırlandığı ülkenin eğitim sisteminden doğan ayrılıkların bulunması doğaldır. Ancak ana dili öğretiminde izlenen yollar ve yaşanan sorunlar çoğu zaman ortaktır.

Doğru hazırlanmış bir ders kitabı öğrenciye iyi bir eğitim aşaması geçirme imkânı sunacaktır. Belkide çocukların algılaması, duygusal ve psikolojik özellikleri küçümsendiği için bu konuda özensiz davranılmakta, ancak psikolojinin gelişmesiyle durum değişmektedir. Okuma alışkanlığı iyi ve kaliteli kitaplarla verilirse daha kalıcı ve etkili olacağı oldukça açıktır. Ders kitaplarında öne çıkan diğer bir önemli faktör ise görsellerdir. İyi bir kitabın oluşumunda hiçbir özelliğin yadsınamayacağı gibi tasarıma da gerekli önem verilmelidir. Tasarım öğrenci ve hatta öğretmen için bile oldukça önemlidir. Bir ders kitabında, kenar boşlukları punto, satır araları kullanılan kavram ve kelimeler, başlıklar, şekiller, kenar notları oldukça önemlidir.

Ders kitaplarının hem öğretmen hem de öğrenci açısından öğretime sağladığı katkı, kitap seçiminin önemini daha da artırmaktadır. Bir ders kitabının öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri gözden geçirme gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Diğer taraftan kitap yoluyla öğrenci ve öğretmen anlatıklarını istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme imkânı bulur. Bütün bunlar dikkate alındığında hazırlanan ya da hazırlanacak olan ders kitaplarının niteliği önemlidir. Ders kitapları bilgi dolu bir ansiklopedi olmaktan çok, öğretici bir nitelik taşımalı, bir başka ifade ile öğrenmeye rehberlik edici olmalıdır (Küçükahmet 19).

Ana dil ders kitapları, çocukların doğasına ve Eğitim Programı’na uygun olarak tematik yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır. Çeçen vd. (2007), programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğunu, özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılmasının ancak metinlerintemalarıyla mümkün olabileceğini söylemektedir.

Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından 1996 yılında düzenlenen “Dünya’da ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi” başlıklı sempozyumda Amerika, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Arabistan’daki ana dili eğitimi ile Türkiye’deki ana dili eğitimi karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda ders kitapları özellikle nitelik ve içerik, sözcük ve kavram sayıları, söz varlığı, resim, fotoğraf, karikatür, afiş, şema ve tablo sayıları, konu türleri, hedef kitle ve yöntem yönünden incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda ne yazık ki, Türkiye’de okutulan ders kitaplarının hem nitelik, hem de içerik yönünden yetersiz olduğu görülmüştür (Durmuşçelebi 119).

Ana Dil

Ana dili eğitimi, çocuğun aile ve çevresinde öğrendiği dili, okuldaki eğitim etkinliği içinde, toplum yaşamında duyacağı çeşitli ilgi ve iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelik ve yönlerde geliştirmektir. Bu eğitim çocuğa yeni bir dil öğretmek değildir, konuştuğu dil üzerinde çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda bilinçlendirmektir (Göğüş 340). Sever’e (10) göre Ana dili öğretiminde istenen amaçlara ulaşmada ders kitaplarının önemli bir rolü vardır. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan kitaplar ana dili sevgisinin ve bilincinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Baytursunov (2) “Milli hüviyetimizi korumamız için bizim kendi edebi dilimizin aydınlanmasına ve gelişmesine çalışmalıyız. Hiçbir zaman unutulmamalıdır ki kendi öz diliyle bir edebiyat yaratan halk, her zaman özerk yaşama hakkına sahiptir” demektedir. Ona göre Anadilde eğitim, Kazak dilinin gelişmesi ve yaşatılması için en önemli adımlardan biriydi. Baytursunov (3), bu amaçla Kazak gazetesinde yayınladığı “Bastaviş Mektep (İlk okul)” adlı makalesinde ilkokullarda ilk üç yıl ana dilde eğitim verilmesinin önemli olduğunu gerekçeleriyle birlikte açıklamıştır.

Temalar

Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar (Çeçen ve Çiftçi 42). “Tema” kavramı, “konu” gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmiş mesajla ilgilidir. Böylece Programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılması ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabilir. Tema kavramından hareketle ortaya çıkan tematik eğitim ise Çeçen ve Çiftçi’ye (446) göre “öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır. Belirlenen temanın derinlemesine çalışılması ve ilgili konuların ayrıntılı bir biçimde araştırılması, bu modelin en belirgin yönü ve yararı olarak ifade edilebilir.”

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde

işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenmektedir (MEB 16). 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda “Çocuk dünyası”, “Doğa ve evren”, “Millî mücadele ve Atatürk” ve “Bilim ve teknoloji” temaları üzerinde durulmuştur.

Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından 2016 yılında hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabında okuma ve yazma malzemeleri birlikte derlenmiştir (Jumabaeva ve Ospanbekova). Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini kazanabilmeleri için *Sauat aşu* müfredatında belirtilen temalar: “Kendim hakkında”, “Okulum”, “Ailem ve Arkadaşlarım”, “Çevremizdeki Dünya”, “Seyahat”, “Gelenekler ve Folklor”, “Yiyecek ve İçecek” ve “Sağlık ve Spor” başlıkları altında verilmiştir.

Metin

Metin, Kazak dilinin öğretilmesinde önemli olan bir öğretim biçimidir. İlk olarak, dilde öğretilen materyal, öğretim metinleri biçiminde verilir daha sonra metin ile yapılacak çalışmanın farklılaştırılmış bir tasarımını gerektirir. Metnin işlenişi, dinleyicinin işlevsel olarak dil birimlerini öğrenmesini sağlar böylece dinleyicinin mantıksal düşüncesini yaratır. Metinde, dil birimleri (kelime, cümle) düzgün bir şekilde yer almalıdır (Japbarov 120). Metin çok karmaşık bir dil yapısıdır. Bu yapının ana belirleyicileri tutarlılık ve bütünlüktür. Metnin tutarlılık boyutu, o metni algılama, özünü kavrama ve yalnızca mantıksal tarafı ile ilgilidir. Bütünlüğü ise karmaşık birimleri oluşturan dil araçlarının belli yöntemlerinin kullanımında görülmektedir (Abdikadırova 73).

“Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır”. Metin bir anlam kurma veya anlamı yapılandırma aracıdır. Akyol (203) metinlerden, metin içi, metin dışı ve metinler arası olmak üzere üç farklı şekilde anlam kurulabileceğini belirtmiştir.

Metinlerin Türleri

Metin düşüncelerin, duyguların veya olay zinciri/zincirlerinin oluşturduğu, anlamlı bir bütün olan yazılı anlatım ürünüdür. “Metin türü ile kastedilen ise, edebiyat eserlerinin biçim, teknik özellikler ve konular açısından ayrıldığı çeşitlerdir. İnsanın duygu ve düşüncelerini dile getirme gereksiniminden

edebiyat türleri doğmuştur” (Kolaç 596). Metin türleri, bir ihtiyaç sonucu doğal olarak doğmuştur. Zamanla birbirinden şekil, içerik olarak ve üslup yönünden farklı olan metinler tasnif edilmiş ve isimlendirilmiştir. Düşünce, hayal ve duyguların aktarımında dili kullanma gücü kadar duygu, düşünce ve hayallerin kompoze edilmesi de önemlidir. Kompozisyon oluşturma ölçütlerinden biri de metni belli bir türe örnek olabilecek şekilde vermektir. Metin türü, bir metnin yerine, mahiyetine, işlevine göre şekil, dil ve anlatım yönünden almış olduğu hâlin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünleri olarak sayılan metin türleri ise şunlardır: Masal, fabl, destan, efsane, hikâye, roman, biyografi, anı/hatıra, gezi yazısı, doğa ve fen olaylarını anlatan eserler, şiir ve tekerlemeler. Ders kitaplarındaki edebi ürünler, kişilik gelişimi ve sosyal gelişime sağladıkları katkı ile değerler eğitimi ve karakter eğitiminde birer materyal olarak kullanılmalıdır.

Görsel Materyaller

“Ders kitapları diğer çocuk kitaplarından farklı olarak resimlenir. Ders kitaplarındaki resimlemeler, metne bağlı olarak bilgilendirmeyi sağlar. Resimlemenin metinle bağlantısının tam olmasının yanında çocuğun ilgisini çekebilecek estetik değere de sahip olması gerekmektedir. Resim-metin ilişkisi bulunan ancak estetik değerden yoksun bir resimlemenin yararından söz etmek mümkün değildir” (İşcan 90). Aydın, çocuk kitaplarının resimli olmasının, çocukların sanatsal zevk almasını sağladığını ve okuduklarını, farkında olmadan ve zorlanmadan daha iyi anlayacaklarını belirtmiştir. Çocuk okuduğunu resimlerde de görmeyi bekler. Resimlerin metnin içeriği ile çelişmemesi, olumsuz anlamlandırmalara sebep olmaması gerekir. Resimsel anlatımlar, metinde anlatılanı ortaya koymanın ötesinde, metnin planı ya da ana düşüncesiyle örtüşen ve buna ek olarak yeni ve zengin ayrıntılara da sahip bir konumda olmalıdır (Kara 229).

“Ders kitaplarının metin tasarımına yönelik gelecekteki eğilim ne olursa olsun yazılı bir metnin içeriğinin anlaşılabilirliği kadar, tasarımının da anlaşılır olmasının öğrenmeye yardımcı olduğu bir gerçektir” (Yalın 150). Ders kitaplarındaki resimlemeler, çocukların konuyu daha kolay kavramasına yardımcı olur. Yoğun bilgi içeren metinler barındıran ders kitaplarında illüstrasyon, fotoğraf, grafik düzenleme, tablo gibi görsel elemanlar hem kitabı estetik açıdan zenginleştirmekte ve güzelleştirmekte, hem de öğren-

cilerin dikkatini toplamalarına yardımcı olarak onları yönlendirmektedir. Bu sebeple resimlemelerin anlatım, teknik ve estetik açıdan yeterli olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel elemanların, metnin kavranmasını kolaylaştırdığı, öğrencilerin derse olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığı ve kitabın cazibesini artırdığı bilinmektedir. Köksal'a göre ders kitaplarında yer alan resimler, görüldüğü gibi, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, empati kurma ve ifade becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabilir. Temel eğitim malzemesi olarak algılanan ders kitaplarının çok amaçlı resimlerle desteklenmiş olmaları, gerek kitapların çekiciliğinin artırılması, gerekse öğrenci merkezli eğitim sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Resim-metin ilişkisine üç farklı açıdan bakılabilir. Ders kitabında resim ve metin aynı sayfada ya da yan yana verilebilir. Burada amaç, çocuğun metni okuyup, arada resimlere bakması ya da resimlere bakıp, metni okumasıdır. Böylece metinde anlatılanla, resimdegörülenler birbirini destekleyip tamamlar. Bir diğer yerleştirmede resim önce, metin sonra verilir. Bu tasarımda çocuk önce metnin gidişatını tahmin eder. Bu tür tasarımlar, çocukların tahmin ve yordama gibi becerilerini kullanabilmesini hedeflemektedir. Son olarak metnin önce, resmin sonra verildiği sayfa düzenlemesidir. Öğrenci önce metni okur; daha sonra okuduğu kurguyu resim kanalı ile pekiştirir (Baş).

Kitaplarda yer alan metinler ve onları tamamlayan görsellerin anlamlı olabilmesi, metinler ile resimlerin sayfa tasarımlarının birbirini tamamlaması gerekir. Ders kitaplarındaki resimler, metnin üstünde, sayfanın üst kısmında, altında veya resim ve metin birbirleriyle karşılıklı olacak şekilde, bir sayfada resim karşısındaki diğer sayfada resim olacak şekilde tasarlanır.

Görsellerin tasarımında bir diğer önemli özellik renklerin uyumudur. Renk seçimi, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemlidir. Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık bir görsel yapı oluşturmaktadır. Renklerin çocuk psikolojisi üzerindeki etkileri ve içerdiği anlamlar, kitap tasarımında düşünülmelidir. Kitap resimleri motivasyonu sağlamalı, metinle uyum içinde olmalı ve resimlerde estetik değer olmalıdır. İlköğretimin özellikle ilk basamaklarında öğrenme aşamasında resimlerin etkisi çok büyüktür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarının karşılaştırmasıdır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında okuma ve yazma öğretimi nasıl gerçekleştiriliyor?
2. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan temalar ve her temada yer alan metin sayısı nedir?
3. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarda yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı nasıldır?
4. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarda metinlerle ilgili etkinliklerin dağılımı nasıldır?
5. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında görsel materyallerin dağılımı ve içeriği nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Bilgi ve teknolojinin inanılmaz hızdaki değişim ve gelişimi ders kitaplarının öğretmen ve öğrenci için temel araç olma konumunu değiştirmemiştir. Ders kitapları geçmişte olduğu gibi günümüzde de öğretme-öğrenme sürecinin birincil kaynağı ve aracı durumundadır.

Ders kitapları hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklar olarak tanımlanabilir. Öğrencilerin yaş ve bilgi seviyelerine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir. Belirtilen özelliklerde hazırlanmış bir ders kitabı, özellikle dil öğretim derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmada önemli bir yere sahip olacaktır. Bu durum, kitaplarda yer alan metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü dil öğretim derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme vb.) bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yukarıda ifade edilen etkileri bakımından dil öğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliğinin de önemli olduğu anlaşılmaktadır. Her ne ka-

dar metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü olarak tanımlansa da, eğitsel bir araç olarak metinlerin kullanımında göz önüne alınması gereken farklı nitelikler de söz konusudur. Metinlerin yaş seviyelerine, ders sürelerine uygunluğu, ait olduğu toplumun dilinin özelliklerini yansıtan eserlerden, ait oldukları türün güzel örneklerinden seçilmesi, tutarlı ve bütün olması, çeviri metinlerde dilin iyi kullanılması, öğrencilerin dil bilinci ve hayal gücünü zenginleştirecek, eleştirel düşünce kazandıracak, kişilik gelişimine katkı sağlayacak, estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir.

Dil öğretimi denildiğinde, ilk olarak metinler ve bunların seçimi akla gelmektedir. Zira gerek öğretim programları gerekse ders kitapları için metin seçimi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Dil öğretiminde seçilecek metinlerin ve ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliğinin, çeşitliliğinin yanı sıra; ders kitaplarının gerek şekil, gerekse içerik özelliklerinin etkililiği ve verimliliği de önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda ve 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabında yer alan okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller incelenerek var olan durumun ortaya çıkarılması, sorunların gözler önüne serilerek çözümüne yönelik öneriler sunulması önemli bir boyuttur.

Bu gereklilikten yola çıkarak desenlenen araştırmanın ilköğretimde okutulan Kazakistan ve Türkiye 1. sınıf ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinliklerde görsel materyallere ilişkin gerçekçi bir resim ortaya koyarak, yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri sunarak ana dil öğretimine katkı getireceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Madge 75). Araştırmada ele alınan ve incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir. Araştırma yapılan alanla ilgili pek çok bilgi ve belge incele-

me yoluyla elde edilebilir. Bu sayede araştırmacı zaman ve kaynak tasarrufu sağlamış olur. Hangi dokümanın veri kaynağı olarak kullanılabileceğine araştırma konusuna bakarak karar vermek gerekir (Yıldırım ve Şimşek 188). Betimsel çalışmalar genel olarak bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılır. Bu tür araştırmalarda asıl maksat incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamaktır. Eğitimle ilgili bir araştırmada şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir:

- Eğitim alanında ders kitapları,
- Eğitim Programları
- Yazışmalar
- Toplantı tutanakları,
- Öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, vb.

Bu çalışmada, Kazakistan ve Türkiye’deki ilkokul 1. sınıf ana dil öğretim ders kitapları okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller ve metin türleri boyutlarından karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve betimlenmiştir.

Veri Toplama Materyalleri

Araştırmanın veri toplama materyalleri Kazakistan devletinin ve Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarından oluşmaktadır. Birinci sınıf ana dil öğretim ders kitapları içerisinden seçilen iki ders kitabı (Kazakistan ve Türkiye) ve bu ders kitaplarında yer alan 42 metin verilerin toplanmasında kullanılmıştır. Veriler okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinliklerle görsel materyaller alt başlıkları oluşturularak toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan veri toplama aracı ile toplanmıştır. Söz konusu veri toplama aracının oluşturulmasında öncelikle ilgili literatür taranmıştır. Ölçme aracının boyutlarının oluşturulmasında, literatürde yer alan araştırmalarda kullanılan metin inceleme kriterleri tespit edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu çalışma sonunda araştırmanın alt problemleri de göz önüne alınarak gerçekleştirilecek analizin temel boyutlarının; (a) temalara göre metin sayıları; (b) türlere göre metinlerin dağılımı; (c) metinlerdeki etkinliklerin türlerine göre dağılımı; (d) metinlerdeki görsel

materyallerin tür ve içeriklerine göre dağılımı olmasına karar verilmiştir. Bu araştırmada, örnekleme alınan metinlerin analizinde, ilgili metnin yapısının, ilgili görsellerin ve etkinliklerin incelenmesini kapsayan bütüncül bir yaklaşım belirlenmiştir. Araştırmada toplanan veriler, frekans, yüzdeler vb. hesaplamalar kullanılarak tasnif edilmiştir. Söz konusu bulgular tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Yeni programa göre hazırlanmış Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyallerin dağılımı metin içerisinde ilgili yerlerde verilen tablo ve şekillerle gösterilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında okuma ve yazma öğretimi nasıl gerçekleştiriyor? şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme ait açıklamalar aşağıda verilmektedir.

Türkiye’de ilk okuma-yazma öğretimi yeni müfredat programına göre yapılmaktadır. Bu yeni programda (66) ilk okuma yazma öğretimine ayrı bir önem verilmiş ve “Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi” benimsenmiştir. İlk okuma yazma öğretimi dik temel harflerle gerçekleştirilmektedir. İlk okuma yazma öğretimi, temel düzeyde okuma ve yazma becerileri ile sınırlı değildir. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, analiz sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesinde ilk okuma yazma öğretiminin önemli bir işlevi vardır.

Türkçe Dersi Öğretim Programına göre ilk okuma yazma öğretim süreci Türkiye’de: 1) İlk okuma yazmaya hazırlık (dinleme eğitimi çalışmaları, parmak, el ve kol kaslarını geliştirme çalışmaları, boyama ve çizgi çalışmaları), 2) İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme (sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme, harfi okuma ve yazma, harflerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturma, metin okuma), 3) Bağımsız okuma ve yazma aşamaları olmak üzere üç temel başlık altında sürdürülmektedir.

İlk okuma yazmaya hazırlık aşamasında dinleme eğitimi çalışmaları ilk okuma yazma öğretiminin başında, ilk harfin öğretimine geçmeden önce yapılarak tamamlanmaktadır. Öğrencilere doğal ve yapay ses kaynaklarından çıkan

sesler dinletilerek, doğal ve yapay ses kaynaklarına karşılık gelen duyduğu sesleri tanıma, ayırt etme ve taklit etme çalışmaları yaptırılıyor. Yazmaya başlamadan önce öğrencilerin parmak, el ve kol kaslarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmakta ve bu çalışmalar boyama ve çizgi çalışmaları öncesinde öğrenciyi destekleyecek nitelikte olmaktadır.

İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamasında okuma yazma öğretiminde ilk olarak ses hissettiriliyor, öğrencilere sesin karşılığı olan harf gösteriliyor ve ses harf ilişkisi kavratılıyor. Daha sonra harflerin okunmasına ve yazılmasına geçiliyor. Okuma yazma çalışmalarında dik temel yazı için hazırlanan harf grupları:

1) Grup: e, l, a, k, i, n	E, L, A, K, İ, N
2) Grup: o, m, u, t, ü, y	O, M, U, T, Ü, Y
3) Grup: ö, r, ı, d, s, b	Ö, R, I, D, S, B
4) Grup: z, ç, g, ş, c, p	Z, Ç, G, Ş, C, P
5) Grup: h, v, ğ, f, j	H, V, Ğ, F, J, şeklinde oluşturulmuştur.

Türkçe'de her harf bir sesi karşıladığından Ses Esaslı Cümle Yöntemi Türkçe'nin ses yapısına uygun olduğu düşünülmektedir. Ses Esaslı Cümle Yönteminde, ilkokuma yazma öğretimine seslerle başlanır, anlamlı bütün oluşturacak sesler verildikten sonra seslerden hecelere, kelimelere ve cümlelere ulaşıyor. Öğrenciler için anlamlı olan cümlelerden metinler oluşturuluyor.

Bağımsız okuma ve yazma aşamasında okuma düzeyini geliştirmek amacıyla okuma çalışmaları (sessiz ve sesli okuma, sesleri doğru çıkarma, vurgu tonlama, anlamlı okuma, koro hâlinde okuma, metin üzerinde konuşma vb.) yapılır. Okumayı geliştirmeye yönelik tekerleme, sayışma, ninni, bilmece ve maniler sıklıkla kullanılarak okuma ve yazma süreci 1.sınıfta tamamlanıyor (Civelek vd. 208).

Okuma ve yazma çalışmalarıyla ilgili etkinlikler, ilkokuma yazma öğretimi boyunca birlikte sürdürülüyor. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda metinler dinleme, okuma ve serbest okuma metinleri başlıkları altında sınıflanmıştır. Yazma öğretimi üç farklı yöntemle gerçekleştiriliyor: metne yönelik yazma, yönlendirilmiş yazma ve bağımsız yazma çalışmaları.

Kazakistan'da ilk okuma ve yazma materyalleri ders kitabına eklenmiştir. Öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri *Sauat aşu* müfredatında verilen temalar ("Kendim hakkında", "Okulum", "Ailem ve arkadaşlarım", "Çevremizdeki dünya", "Seyahat", "Gelenekler ve folklor", "Yiyecek ve İçecek" ve "Sağlık ve spor") kapsamında değerlendirilmiştir (Jumabaeva vd.).

Sauat aşu kitabı üç aşamadan oluşmaktadır: alfabeden önceki dönem, alfabe dönemi, alfabeden sonraki dönem.

Alfabe öncesi dönemin amaçları: Öğrenme faaliyetlerine ilgi oluşturulması; fonemik dinlemegelişmesi; ses, hece, kelime, cümle ile ilgili ilk kavramların oluşumu; kelimeyi sesli analiz yapma, ünlü ve ünsüz sesleri ayırma, kelimelerden heceleri ayırma becerilerini kazandırma; elin ve küçük kasların gelişimi (boyama, resim yapma, farklı yönlerde çizgi çizme, yazı elemanları); düşünme, hatırlama, hayal etme, algı yetenekleri ve kalıcı odaklanmanın gelişimi; sözlü ve yazılı dil gelişimi çalışmaları yapılmaktadır.

Alfabe döneminin amaçları: Öğrenme faaliyetlerine ilgi oluşturulması; fonemik dinlemegelişmesi; ses analiz becerilerinin geliştirilmesi; alfabe yazma, harflerin baskılı ve el yazılı türleri, büyük ve küçük harfleri ayırt etmeyi öğretmek; ses, hece, kelime, cümle kavramlarının genişlemesi; aşamalı kelimeleri tüm, doğru, anlamlı okuma becerileri; harfleri, heceleri, kelimeleri, cümleleri yazmada kaligrafi becerilerinin geliştirilmesi; sözlü ve yazılı dil geliştirerek konuşma becerilerini geliştirme çalışmaları yapmak. Öğretim sürecinde sesler ve harfler aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır.

- 1) а, н, л, р, о, т, й, у, ш, с, м, ы;
- 2) і, н, и, д, е, к, ұ, ғ, к, ү, г, ө, з, ә, ж, п, б;
- 3) х, һ, щ, я, ю, в, э, ё, ц, ф, ч;
- 4) ь, ъ sembolleri.

Alfabeden sonraki dönemin amaçları: Metni doğru okuma, sessiz okuma, anlama, anlatım ve hızlı okuma becerileri; dinlediğini anlama, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek; iletişim gelişimi; kaligrafi ve okur-yazarlık becerilerini geliştirmek, hatasız yazma çalışmaları yapmak. Dersteki yeni kavram öğretmen tarafından değil, ders kitabının karakterleri Alı ve

Merei’in diyalogu aracılığıyla öğretilir. *Sauat aşu* ders kitabı “Metnin içeriği ile ilgili soruları tamamlayın”, “Kaynaklardan cevaplar ara”, “Metindeki zor kelimelerden bir sözlük yap”, “Şiir içeriğini hikâyeye çevir”, “Uygunluğunu Bul”, “Sonra ne olacağını tahmin et, metni devam ettir” gibi öğrencinin kendisinin derlediği ve yazdığı görevlerden oluşur. Ders kitabında: dinle, oku, konuş, yaz, yeni bilgi, grup çalışması, akranla çalışma, karmaşık ödev, tahmin, araştır ve alıştıurma etkinlikleri yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan temalar ve her temada yer alan metin sayısı nedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemle ilgili cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Yer Alan Temalar ve Her Temada Yer Alan Metin Sayısı

<i>Sauat Aşu 2-Bölüm. Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı 2016</i>						
Temalar	Şiir		Hikâye Edici Metinler		Bilgilendirici metinler	
	F	%	F	%	F	%
Yiyecek ve içecek	3	10	13	44	3	10
Sağlık ve spor	3	10	4	13	4	13
Toplam: 30	6	20	17	57	7	23

İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı 2018

Temalar	Şiir		Hikâye Edici Metinler		Bilgilendirici metinler	
	F	%	F	%	F	%
Çocuk dünyası	1	8	2	17	-	-
Doğa ve evren	-	-	2	17	1	8
Milli mücadele ve Atatürk	-	-	1	8	2	17
Bilim ve teknoloji	-	-	1	8	2	17
Toplam: 12	1	8	6	50	5	42

Tablo 1’e göre incelenen Türkiye kitabında yer alan temalar “Çocuk Dünyası”, “Doğa ve Evren”, “Milli Mücadele ve Atatürk”, “Bilim ve Teknoloji” olarak sıralanmaktadır. Kazakistan kitabında yer alan temalar “Yiyecek ve İçecek”, “Sağlık ve Spor” olarak sıralanmaktadır. Kazakistan ve Türkiye kitabı temalar, temalarda yer alan metin sayısı ve temaların içeriği bakımından farklılıklar göstermektedir.

Öncelikle Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin sayısında belli bir standart göze çarpmaktadır. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda 4 temel konu var ve her temel konuda 1 dinleme metni, 3 okuma metni, 1 serbest okuma metni vardır. Dört dinleme metni, 12 okuma metni, ve 4 serbest okuma metni olmak üzere toplam 20 metin yer almaktadır. Bu metinler ders kitabında okulun ikinci dönemi için verilen metinlerdir. Birinci dönemde okuma yazma çalışmaları yapıldığı için ve bu dönemde tam anlamıyla metin sayılabilecek yazılımlar verilmediği için birinci dönem dikkate alınmamıştır. İkinci dönem metinlerinde de dinleme metinlerinin etkinlikleri uygun olmadığı için incelenmemiştir. Dolayısıyla birinci sınıf kitaplarında, okulun ikinci dönemine ait olan şiir, hikaye edici ve bilgilendirici toplam 12 metin türü ele alınmıştır.

İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı’ndaki gibi belli bir standart *Sauat Aşu* kitabında ele alınmamış. *Sauat Aşu* kitabında 2 temel konu vardır. Birinci temel konuda 11 başlık bulunur. İkinci temel konuda ise 5 başlık bulunmaktadır. Kitapta okuma metinlerine yer verilse de dinleme ve serbest okuma metinlerine yer verilmemiştir. Hem de temel konulardaki metin sayılarında denge sağlanmamıştır. Fakat kitapta verilen başlıkların temel konulara uygun olduğu görülmektedir. *Sauat Aşu* kitabında da ikinci döneme ait metinler şiir, hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerini içermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1.sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin, türlerine göre dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Türlerine Göre Dağılımı

Etkinlik Türleri	<i>Sauat aşu</i>		<i>İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı</i>	
	F	%	F	%
Metin Sayısı	30	100	12	100
Şiirler	6	20	1	8
Hikâye Edici Metinler	17	57	6	50
Hikâye	14	47	4	33
Fabl	3	10	2	17
Bilgilendirici metinler	7	23	5	42
Söyleşi/sohbet			1	8
Tanımlama	6	20	3	26
Tasvir			1	8
Biyografi	1	3		

Tablo 2 incelendiğinde sıklık olarak farklılık olsa da iki kitapta da şiir, hikâye, fabl türlerine yer verildiği görülmektedir. Fakat Türkiye kitabından farklı olarak Kazakistan kitabında şiir, hikâyemetin türlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Türkiye kitabında olup Kazakistan kitabında olmayan 2 metin türü (söyleşi/sohbet, tasvir) bulunmaktadır. Kazakistan kitabında olup Türkiye kitabında olmayan 1 metin türü (Biyografi) bulunmaktadır.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde Türkiye’deki *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda incelenen toplam 12 metin içerisinde, şiirin 1 (%8), hikâye edici metinlerin 6 (%50), bilgi verici metinlerin 5 (%42) adet olduğu görülmektedir. Kazakistan’daki birinci sınıf *Sauat aşu* kitabında hikâye edici metinlere daha çok yer verildiği görülmektedir. İncelenen toplam 30 metnin, 6’sının (%20) şiir, 17’sinin (%57) hikâye edici, 7’sinin (%23) bilgi verici metin türünde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1.sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında metinlere ilgili etkinliklerin dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Metinlere İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Etkinlik Türleri	Sauat aşu	İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı
Kelime Hazinesi Geliştirme	1	10
Anlatım	1	3
Okunan Metni Anlama	29	13
Hikâye Kahramanın Özellikleri		2
Dilbilgisi	3	12
Yazma Çalışmaları	62	46
Okuma Çalışmaları	1	1
Konuşma Çalışmaları	10	
Çizme Çalışmaları	2	
Boyama Çalışmaları		3
Diğer	27	5
Toplam	136	95

Tablo 3 incelendiğinde iki kitapta da kelime hazinesi geliştirme, anlatım, okunan metni anlama, dilbilgisi, yazma çalışmaları, okuma çalışmaları ve diğer etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Ancak *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’ndan farklı olarak *Sauat aşu* kitabında “Okunan metni anlama”, “Yazma çalışmaları”, “Konuşma çalışmaları” “Diğer” etkinlik türlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Türkçe kitabında olup *Sauat aşu* kitabında olmayan 2 etkinlik türü (Hikâye kahramanının özellikleri ve boyama çalışmaları) bulunmaktadır. *Sauat aşu* kitabında olup Türkçe kitabında olmayan 2 etkinlik türü (Konuşma çalışmaları ve çizme çalışmaları) bulunmaktadır. Ek olarak *Sauat aşu* kitabındaki etkinliklerin *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’ndaki etkinliklerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmanın 5. alt problemi “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında görsel materyallerin dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Dağılımı

Görsel materyal türleri	<i>Sauat aşu</i>	<i>İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı</i>
Resim	34	38
Fotoğraf	5	2
Karikatür		36
Toplam	39	76

Tablo 4 incelendiğinde, kitapların görsel materyaller açısından birbirinden farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ek olarak Türkçe kitabındaki metinle ilgili görsel materyallerin *Sauat aşu* kitabındaki görsel materyallerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitabında resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

Kazakistan’daki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitabında ise resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma ve metinlerin başlıklarını destekleme noktasında yeterli değildir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama noktasında yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamakta, metinde verilmek istenen iletileri ve metindeki ana duyguyu desteklememektedir.

Resim ve fotoğraf *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* ve *Sauat aşu* kitaplarında kullanılmış, ancak kavramsal karikatür vb. görsel öğeler *Sauat aşu* kitabında kullanılmamıştır. *Sauat aşu* kitabında metin içerisindeki görsel öğeler alt konulara yeterli olarak dağıtılmamış ve bazı görsel öğeler içeriği desteklememiştir. Görsel öğeler sayfa içerisinde dağınık kullanılmış, konu ya da sayfa başı, ortası, sonu dikkate alınmamış sayısı ve büyüklüğü yönünden sayfalar arası denge gözetilmemiştir. Türkçe kitabında görsel öğelerin boyutları çoğunlukla gerçeğine uygun olarak düzenlenmemiştir. Türkçe kitabında

photoshop programı kullanılarak resimler çok daha parlak, düzeltilmiş ve net görünüyor. *Sauat aşu* kitabı renkli kalemlerle veya farklı resim boyama teknikleri açısından zengindir. Çocuğun profesyonel olarak elde boyanmış resimleri görmeleri sağlanmış olur ki çocuk, çeşitli tekniklerle yapılmış resimleri izleyerek bu teknikler hakkında fikir sahibi olabilir.

Sonuç ve Tartışma

Kazakistan ve Türkiye ana dil ders kitaplarının karşılaştırılması, eğitimdeki çağdaşlarımız arasındaki yerimizi görmemizi sağlayacaktır. Alanyazın incelendiğinde karşılaştırma çalışmalarının Avrupa ülkelerine ait ders kitapları ile yapıldığı, Kazakistan ders kitapları üzerine bu tür bir karşılaştırma çalışmasının yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabı ve 2018 yılında Türkiye Cumhuriyetinin Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* ele alınmış, kitaplar belirlenen ölçütlere göre karşılaştırılmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2018) dersin özel amacı “öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içerisinde yapılandırılmıştır” (MEB 8) şeklinde özetlenmiştir. Bu özet çerçevesinde program kazanımları; dinleme/izleme (11 kazanım), konuşma (4 kazanım), okuma (okumaya hazırlık 5, akıcı okuma 7, anlama 7 olmak üzere toplam 19 kazanım), yazma (13 kazanım) başlıkları altında sıralanmış ve her bir başlığın altında da yukarıda belirtilen sayılar kadar kazanıma yer verilmiştir.

Programda dinleme/izleme, konuşma ve yazma bölümlerinde hazırlık çalışmalarına yer verilmemiştir. Okuma bölümünde ise “okumaya hazırlık” şeklinde bir alt başlık verilmesine rağmen verilen kazanımlar hazırlık çalışmalarıyla ilgili görülmemektedir. Verilen etkinliklerin çoğu birbirinin tekrarı niteliğinde ve içerik açısından da zengin değildir.

Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* bu

çalışma çerçevesinde Kazakistan'da okutulan birinci sınıf ders kitaplarıyla okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlerle ilgili etkinlikler ve görsel materyallerin dağılımı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı'nda yukarıda verilen özellikler açısından irdelendiğinde okuma ve yazma öğretimi açısından yeterli sayıda ve nitelikte alıştırmaya yer verilmediği, harf çalışmalarıyla ilgili kitap sayfalarında oldukça sınırlı alanlar ayrıldığı, alıştırmaların çeşitlendirilmediği, harflerle ilgili sadece üzerinden gidilerek çizgi çalışmalarına yer verildiği, harflerin zihinden oluşturulmasına dönük alıştırmaların yapılmadığı görülmüştür. Temalar açısından bakıldığında ise temaların içerisindeki metinlerin genellikle anlamlı olmadığı, bir mesaj vermediği, tema içindeki metinlerin birbirlerini destekleyici olmadığı dolayısıyla temanın genel ana fikrine nasıl katkı sağladığının belli olmadığı gözlemlenmiştir. Metin türleri açısından düzenli bir dağılım bulunmamaktadır. Birinci sınıf kitabı olmasından dolayı ağırlıklı olarak hikâye edici metinlere yer verilmesi gerekmektedir. Fakat hikâye edici metinler de hikâye, fabl, masal gibi alt türlere dağılmalıdır. Bu dağılıma ders kitaplarında dikkat edilmemiştir. Ayrıca hikâye edici metinlerde hikâye haritasına (hikâye unsurları) dikkat edilmediğinden dolayı metinlerin kurgusu anlamlılık açısından oldukça zayıftır. Bilgilendirici metinlerin dağılımında da alt türler (Tanımlama, karşılaştırma ve kıyaslama, neden-sonuç, kronolojik ve problem çözme) açısından düzensizlik mevcuttur. Verilen metinlerde paragraf yapısına dikkat edilmemiş ve paragrafların pek çoğunda konu ve ana fikir bulunmamaktadır. Bazı metinlerde bir cümlelik paragraflar dahi verilmiştir. Ayrıca okuma yazmaya başlangıç aşamasında oluşturulan metinler – özellikle ilk ve ikinci harf grubunda- anlamsız ve bir konu bütünlüğü ortaya koymaktan oldukça uzaktır. Bunun nedeni yeterince harf öğretilmeden metin oluşturmaya çalışmaktır.

Metinlerle ilgili etkinlikler açısından bakıldığında etkinliklerin çoğunun metinle ilgili olmadığı (dilbilgisi çalışmaları, kelime hazinesini geliştirme çalışmaları vb.) görülmüştür. Etkinliklerin çoğunun ezbere dayalı ya da sınıf düzeyine göre oldukça basit olduğu görülmüştür. Görseller açısından incelendiğinde ise görsellerin içerikle örtüşmediği, yeterince zengin olmadığı, mesaj vermediği, sayfaya yerleşim şekillerinin uygun olmadığı (sürekli kare şeklinde veya yuvarlak formda kesintili olarak verilmesi) görülmüştür.

Kazakistan'ın *Sauat aşu* (İlk okuma ve yazma eğitimi)dersi ise genel eğitimin

temelini oluşturan en önemli derslerden biridir ve “Kazak dili”, “Adebiyette oku” derslerinin ayrılmaz bir parçasıdır. *Sauat aşu* dersi müfredatının amacı: İlkokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı dillerinin gelişmesini, kelime hazinesinin zenginleşmesini; bağlantı ve imla açısından sistematik konuşmayı öğrenmesini, konuşma kültürünün oluşmasını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki kazanımlara programda yer verilmiştir:

- öğrencileri öğrenmeye psiko-fizyolojik yönlerden hazırlama,
- Kazak alfabesindeki harflerin kavratılması (basılı ve yazılı, büyük ve küçük harfler),
- harflerden hece, hecelerden kelime, kelimelerden cümle kurarak okuma ve yazma becerilerini geliştirme,
- doğru ve anlamlı okuma ile hatasız, temiz ve kaligrafik kurallara uygun yazma becerilerini kazandırma ve geliştirme,
- dil birimleri (ses, hece, kelimeler, cümleler, metin)imla, noktalama işaretleri hakkında temel kavramları öğrenme,
- kitap okuma ilgisinin artırılması,
- konuşma ve iletişim kültürü standartlarına uyum sağlamak,
- kelime hazinesinin zenginleştirilmesi ve aktif hale getirilmesi, bağlayıcı dilin geliştirilmesi,
- çocukların anadil, tarih, kültür, gelenek ve göreneklere olan sevgisini artırarak manevi-ahlaki niteliklerin oluşumu,
- iletişimsel becerilerin oluşumu,
- öğrencileri ahlaki ve insani bir bakış açısına göre eğitmek.

Sauat aşu dersi müfredatına göre ders içeriği “Dinleme ve konuşma”, “Okuma”, “Yazma” eğitim bölümlerine göre düzenlenmiştir. Her bölüm ayrıca alt bölümlere ayrılmıştır. Alt bölümlerin kazanımları belirlenmiş olup, bilgi veya anlayış, beceri ya da beceri üzerine beklenen sonuçlar olarak belirlenmiştir. “Dinleme ve konuşma” bölümünde 9 alt bölüm, 15 kazanım, “Okuma” bölümünde 9 alt bölüm, 13 kazanım ve “Yazma” bölümünde ise 10 alt bölüm, 15 kazanıma yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerileri genel olarak içermektedir. Bütün dünyada dil öğretiminin anlama (okuma-dinleme) ve anlatma (konuşma-yazma) becerilerinin gelişimine yönelik yapılandırıldığı görül-

mektedir. Bu Araştırmada Kazakistan ve Türkiye’de 1. sınıfa yönelik hazırlanan ana dil öğretimi ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller karşılaştırılmıştır. Sonuçta bazı farklılık ve benzerlikler tespit edilmiş ve bunlar tartışılmıştır. Bulgulardan hareketle çıkarılabilecek sonuçlar şunlardır:

1. Ana dili ders kitapları, kuru bilgilerin yer aldığı değil; kullandığı zengin dil malzemesiyle kültür aktarımı sağlayan önemli eğitim araçlarıdır. Ana dili eğitiminde dünyadaki gelişmeler ve değişimler takip edilmeli, programlar, ders kitapları çağın gereklerine göre düzenlenmelidir. Ders kitapları, hedef kitlenin ihtiyacına uygun olarak hem ülke koşulları hemde dünyadaki gelişmelere yönelik hazırlanmalı. Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerileri içermektedir. Temel becerilerin kazandırılmasında kullanılan etkinlik, yöntem ve tekniklerde farklılıklar görülmektedir. Türkiye ve Kazakistan’da ilköğretim kademesindeki anadili eğitim programları, eğitim verileri ve eğitim programı öğeleri açısından kendi içerisinde ve birbiriyle benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırılmıştır.

Türkiye’de kullanılmakta olan ders kitabında ilk okuma yazma öğretimi süreci: ilk okuma yazmaya hazırlık, ilk okuma yazmaya başlama ve ilerleme, bağımsız okuma ve yazma şeklinde yapılandırılmıştır. Kazakistan’daki ders kitabı ise alfabeden önceki dönem, alfabe dönemi, alfabeden sonraki dönem olarak üç aşamadan oluşmaktadır.

2. Yukarıda ifade edilen ders kitapları karşılaştırıldığında, ders kitabında yer alan metinlerin içeriğiyle birlikte sayılarının da farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında ele alınan türlerin ve temaların içerik olarak zengin olmasına rağmen sayısal olarak yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Kazakistan kitabındaki metinlerin sayısı, Türkiye kitaplarındaki metinlerden fazladır. Metin sayısının daha fazla olması öğrencinin temayı farklı yazarların bakış açılarıyla ve farklı boyutlarda kavramasına yardımcı olacaktır. Ama *Sauat aşu* kitabındaki metinler daha kısa verilmiştir. Ana dili ders kitaplarında zengin içeriğe sahip, hedeflenen davranışları kazandırabilecek yeterli sayıda metne yer verilmelidir. Türkiye’deki ders kitabında tema başına düşen okuma metnine bakıldığında dengeli bir dağılım göze çarpmaktadır. Her temada ilk olarak dinleme metni verilmiştir. Birisi serbest okuma metni olmak üzere toplam beş metin yer almaktadır ve ders

kitabında her tema sonunda değerlendirme formu ve değerlendirme soruları yer almaktadır. Kazakistan'daki ders kitabında ise dengeli bir dağılım kesinlikle görülmemektedir. Toplam iki tema 30 okuma metni içermektedir ve ders kitabında da değerlendirme her temanın uygulanması sonrasında yer almaktadır.

3. Ana dil, bir ulusun manevi değerlerini yeni kuşaklara aktarmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda ana dil eğitiminde kullanılan metinlerin toplum dilini, gelenek göreneklerini, yaşam biçimini yansıtmaları beklenmektedir. Halk edebiyatı ürünlerinden olan halk hikâyeleri, şarkılar, türküler toplumun yaşayışını anlaşılır ve samimi bir biçimde ele alarak çocuğu edebiyat eserlerini okumaya yönlendirerek; çocuğun dile karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlamaktadır. *Sauat aşu* kitabında halk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilerek ana dil eğitiminin kültür aktarıcılığı işlevinden yararlanılmaktadır.

4. Kitaplar arasındaki diğer önemli bir fark ise, etkinliklerle ilgilidir. *İlko-kul Türkçe Dersi Kitabı*'nda yer alan "Kelime hazinesi geliştirme", "Anlatım", "Okunan metni anlama", "Dilbilgisi", "Yazma çalışmaları", "Okuma", "Hikâye kahramanın özellikleri", "Boyama çalışmaları" ve "Diğer" etkinliklerin bulunduğu görülmüştür. *Sauat aşu* kitabında yer alan "Kelime hazinesi geliştirme", "Anlatım", "Okunan metni anlama", "Dilbilgisi", "Yazma çalışmaları", "Okuma", "Konuşma çalışmaları", "Çizme Çalışmaları" ve "Diğer" etkinliklerin bulunduğu görülmüştür. *Türkçe Dersi Kitabı*'ndaki metinlerle ilgili etkinliklere nazaran, *Sauat aşu* kitabındaki metinlerle ilgili etkinliklerin dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

5. Ders kitaplarındaki görseller, çocukların konuyu daha kolay kavramasına yardımcı olur. Yoğun bilgi içeren metinler barındıran ders kitaplarında illüstrasyon, fotoğraf, grafik düzenleme, tablo gibi görsel elemanlar hem kitabı estetik açıdan zenginleştirmekte ve güzelleştirmekte, hem de öğrencilerin dikkatini toplamalarına yardımcı olarak onları yönlendirmektedir. Bu sebeple görsellerin anlatım, teknik ve estetik açıdan yeterli olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin, metnin kavranmasını kolaylaştırdığı, öğrencilerin derse olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığı ve kitabın cazibesini artırdığı bilinmektedir. Görsel bakımdan kitaplarda sınıf seviyelerine uygun resimler konulmalıdır.

Araştırmanın bulguları dikkate alındığında ders kitaplarının görsel tasarımıyla ilgili önemli sorunların varlığı dikkati çekmektedir. *Sauat aşu* kitabında anlatılmak istenen konu en temel halde anlatılıp, metinle ilgili bir veya iki görsel yer verilmiştir. *Türkçe dersi* kitabında ise giriş, gelişme, sonuç kısımları ile ilgili görsel materyallere çokça yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerilerin olabildiğince etkili bir biçimde kazandırmaya dönüktür. Dünyada olduğu gibi her iki ülkede de dil öğretiminin anlamave anlatma becerilerinin gelişimine yönelik yapılandırıldığı görülmektedir.

Öneriler

Elde edilen bulgular ve sonuçlar üzerine şu önerilerde bulunulabilir:

1. Ana dili öğretiminde ders kitapları en önemli unsurların başında gelmektedir. Dolayısıyla ders kitapları alan uzmanlarınca çok yönlü inceleme ve değerlendirmelerden geçirilerek hazırlanmalıdır.
2. Tema konularıyla, temalarda verilen metinler, başlıkları ve içerikleri açısından birbiriyle uyumlu olmalıdır.
3. Metin türleri ağırlıklı olarak birkaç türde yoğunlaşmamalı, dengeli bir dağılım gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Kitaplarda farklı metin türlerine yer verilmeli fakat birinci sınıftan dördüncü sınıfa doğru metin dağılımında hikâye edici metinlerden ziyade bilgi verici metinlere doğru bir artış olmalıdır.
4. Etkinlikler temaya ve metne uygun olmalı, daha güncel ve dikkat çekici hâle getirilmelidir.
5. Görsellere daha fazla yer verilmeli, daha kaliteli, daha çok çeşitte olmalarına, metni süslemekten çok desteklemesine önem verilmelidir. Güncel ve çeşitli olmalarına, içeriği geliştirme ve düşündürme amaçlı olmalarına önem verilmelidir.

Kaynaklar

- Abdikadırova, Tazagül Mukaşkızı. *Matin jane "Ana tili" okulığı matindemesin kuraudın teoriysi*. Pablodar, 2007.
- Akyol, Hayati. *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Kök Yayıncılık, 2006.
- Aydın, Hasan. *Çocuk Kitaplarında Kültürün İllüstrasyona Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, 2012.
- Baytursunov, Ahmet. "Kurmetti Okuşılar." *Kazak*, no. 1, 1913.
- Baytursunov, Ahmet. "Bastauş Mektep." *Kazak*, no. 61, 1914.
- Baş, Bayram. *Çocuk Edebiyatı*. Kriter Yayınevi, 2012.
- Civelek, Davut vd. *İlkokul 1. Sınıf İlk Okuma Yazma Kitabı*. MEB Yayınları, 2018.
- Çeçen, Mehmet Akif, ve Ömer Çiftçi. "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi." *Milli Eğitim*, no. 173, 2007, ss. 39-49.
- Çeçen, Mehmet Akif, ve Ömer Çiftçi. "Türkçe Derslerinde Tematik Eğitim ve Metin-Tema-Alt Tema İlişkisi Üzerine Bir Araştırma." *Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Araştırmalar*, ed. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt, Die Blaue Eule, 2011, ss. 445-457.
- Güneş, Firdevs. *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ocak Yayınları, 2002.
- Göğüş, Beşir. "Anadili Eğitim Programlarının Niteliği." *Anadilinde Çocuk Olmak*, ed. Ayşe Kilimci, Papirüs Yayınları, 1998, ss. 340-348.
- Durmuşçelebi, Mustafa. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretimde Anadili Öğretimi Eğitim Programları ve Ders Kitapları Açısından Bir Karşılaştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2007.
- İşcan, Adem. *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, 2004.
- Jumabaeva, Aziya, ve Meyirgül Ospanbekova. *Sauat aşu*. Okıtu adistemesi (Jalpi bilim beretin mekneptin 1 sınıf mugalimderine arnalgan). 2 Bölüm (Cilt), Atamura, 2016.
- Japbarov, Amangeldi. *Okuşıldın jazbaşa tilin damıta okıtudın gıımı-adistemelik negizderi*. 2007.
- Jumabaeva, Aziya vd. *Sauat aşu*. (Jalpi Bilim beretin mekneptin 1. Sınıbına arnalgan okuluk). 2 Bölüm (Cilt), Atamura, 2016.
- Kara, Cem. "Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlemelerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar." *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, vol. 1, no. 1, 2012, ss. 225-232.
- Köksal, Hüseyin. "Ders Kitaplarında Görsel Materyaller". *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın-Dağıtım, 2011, ss. 106-113.

- Kılıç, Abdurrahman, ve Serdal Seven. *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Kadir, Yalınkılıç. "Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı". *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*, ed. Hakan Ülper, Pegem A Yayınları, 2010.
- Küçükahmet, Leyla. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Nobel Yayın Dağıtım, 2011.
- Kolaç, Emine. "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, vol. 6, no.1, 2009, ss. 594-626.
- Madge, John. *The Tools of Science An Analytical Description of Social Science Techniques*. Anchor Books Doubleday and Comp, 1965.
- MEB. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe Dersi Öğretim Programı*, (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar), 2018, <https://en.calameo.com/read/00566599097159fac03ed>.
- MEB. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*. MEB Yayınları, 2018.
- Oğuzkan, Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Anı Yayıncılık, 2000.
- Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Kök Yayıncılık, 2003.
- Yalın, Halil İbrahim. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Nobel Yayın Dağıtım, 2002.
- Yıldırım, Ali, ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları, 2008.

Comparison of the first grades native language textbooks of Kazakhstan and Turkey*

Hayati Akyol**

Aliya Kuralbayeva***

Abstract

The purpose of this study is to compare the native language textbooks of the 1st grades of Kazakhstan and Turkey. The research data were collected through qualitative research methods in terms of document analysis. In this descriptive qualitative study, the textbook “Sauat aşı” prepared and distributed by the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan in 2016 and the textbook “İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı” prepared and distributed to primary schools by the Ministry of National Education of the Republic of Turkey were analysed in terms of reading and writing instruction, themes, text types, related activities and distribution of visual materials. A total of 42 texts in the books were examined in terms of genre and theme. The results were presented in the form of tables in the frequencies and direct quotes from the texts were made and interpreted. As a result, some differences and similarities have been identified and discussed.

Keywords

Textbooks, theme, texts, types of texts, activities, visual materials.

* Date of Arrival: 01 April 2019 – Date of Acceptance: 28 August 2019

You can refer to this article as follows:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Prof. Dr., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Primary Education– Ankara/ Turkey

ORCID ID: 0000-0002-4450-2374

hayatiakyol@gmail.com

*** Dr., Hoca Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Faculty of Humanities, Department of Training Technologies – Kazakhstan/ Turkistan

ORCID ID: 0000-0003-3166-5104

aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Сравнительное исследование учебников родного языка для первого класса школ в Казахстане и Турции*

Хаяти Акйол**

Алия Куралбаева***

Аннотация

Целью данной статьи является сравнительное исследование учебников родного языка для первого класса школ в Казахстане и Турции. Данные исследования были собраны с помощью качественных методов исследования. В этом описательном исследовании проводится сравнительный анализ учебника 2016 года «Сауат ашу», подготовленный для школ Министерством образования и науки Республики Казахстан, и учебника 2018 года “İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı”, подготовленный Министерством образования Турции. Были рассмотрены приемы обучения чтению и письму, темы, виды текстов, упражнения относительно текстов и распространение визуальных материалов. Всего в учебниках было рассмотрено 42 текста с точки зрения видов текста и тем. Результаты представлены в виде таблиц с частотами, приведены примеры в виде прямых цитат из рецензируемых текстов и их интерпретации. В результате были выявлены и обсуждены некоторые различия и сходства.

Ключевые слова

учебники, темы, тексты, виды текста, упражнения, наглядные материалы.

* Поступило в редакцию: 01 апреля 2019 г. – Принято в номер: 28 августа 2019 г.

Ссылка на статью:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Проф., д-р, Университет Гази, педагогический факультет, Департамент базового образования - Анкара / Турция

ORCID ID: 0000-0002-4450-2374

hayatiakyol@gmail.com

*** Д-р, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжа Ахмеда Ясави, факультет гуманитарных наук, кафедра образовательных технологий – Туркестан / Казахстан.

ORCID ID: 0000-0003-3166-5104

aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz